

Izšla vsak dan razen nedelje in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredništvo in upravniški prostor
9607 S. Lawrence Ave.

Office of Publication
9607 South Lawrence Ave.
Telephone Rockwell 1004

LETO—XV—XXIII

Črna lista
in 92.00

Printed on second-class matter January 28, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879.

Chicago, Ill., sobota, 20. septembra (Sept. 20), 1930.

Subscription \$1.00
Yearly

STEV.—NUMBER 222

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

FAŠISTI V NEDELJI JI PRIPRAVLJAJO PUČ

Hitler zahteva kontrolo armade. Panika na berlinski bors. Socialisti in komunisti se pripravljajo na generalni štrajk

Berlin, 19. sept. — Socialistični in demokratični listi so danes alarmirani radi poročil o prihajanju fašističnega puča. Napev je tako velika, da je bila včeraj panika na berlinski bors. in vrednost delnic je zelo padla.

Poročila v listih se glase, da je Hitler odredil mobilizacijo fašističnih "crnih bataljonov", ki morajo takoj oditi na nočne oboje vaje in biti morajo pripravljene na okupacijo javnih poslov, železniških postaj, časopisnih uradov, bank in glavnih cest. Komunistični listi, ki priznavajo, da majo volje v tajnih fašističnih sunkovnih četah, poročajo, da je Hitler sklical konferenco vseh bivših vojaških oficirjev v Monachem; oficirji in bivši policisti določajo, da organizirajo "celice" v vseh oddelkih armade in policije, ki pripravijo vojsko in policajo na puč. Fašistične čete dobivajo orožje in strelivo iz Thuringije, kjer minister Frick kontrolira vladne municijske tovarne. Fašistični vojvoda Coburg Gotha v Turinju, ki je prejel vsoto 15 milijonov mark kot odškodnino za porušena posestva v revoluciji leta 1918, je to vsoto poklonil fašistom za financiranje puča.

Socialistični in komunistični voditelji pravijo, da te vesti niso prazna govornica in pripravljajo se na odpor. Zedinili so se toliko, da pokličejo vse delavske organizacije na generalni štrajk čim se pojavi prvo znamenje fašističnega puča.

Joseph Goebbels, fašistični vodja v Berlinu, je včeraj izjavil, da bo njegova stranka zahtevala portfelje vojnega ministra in ministrstva notranjih zadev, če bo povabljeni v vlado. Fašisti morajo za vsako ceno dobiti kontrolo nad nemško armado in žandarmerijo, pravi Goebbels.

Brutalno postopanje z jetniki

Mlad zamorec umri, ker so ga pazniki pretepali in mu odredili težko delo

Raleigh, N. C. — Da so jetniške uprave v južnih državah zelo brutalne, v postopanju z jetniki, je znana reč. V tem se posebno odlikujeta nadzornika državne kaznilnice v Severni Karolini. Zadeva nečloveškega ravnanja je prišla na dan po preiskavi veleporote, ki je prinesla dokaze, da je Willie Bellamy, 18 let star zamorec, umrl na posledicah pretepanja in mučenja. L. G. Whitley, državni inspektor jetniških, je namreč pred poroto izpovedal, da sta nadzornika siliha bolnega fant, da je moral delati v veliki vročini na državnih cestah. Pri delu je nosil na nogah verige in ko je bil tako izmučen, da je prišel omahovati, sta nadzornika ukazala paznikom, da so ga bical z jermenji.

Akoprav je bilo znano, da je Bellamy bolan, je bil priganjan pri težkem delu, zvečer pa so ga zaprli v temno celico in za hrano je dobival le suh kruh in vodo. Na predvečer njegove smrti je bil zamorec vso noč zaprt v temni in slabo prezračeni celici, zjutraj pa so ga pazniki pogrnali na delo, kjer se je zgrudil in umrl. Za stvar so izvedli ljudje, ki agitirajo za reforme v jetnišnicah in tako je prišla zadeva pred veleporoto.

Nadzornika, ki sta uvedla kruto ravnanje napram jetnikom v državni jetnišnici, se bo moral radi tega zagovarjati pred sodiščem.

Delavstvo porazilo nazadnjaka

Kohler se je zameril unijam, ker se je ogreval za ustanovitev državne policije

Milwaukee, Wis. — (F. P.) — Walter Kohler, bogat tovarnar, ki ga je čikaška Tribuna proslavljala kot najsposobnejšega gubernerja, kar jih je že imela država Wisconsin, je doživel velik poraz pri primarnih volitvah. Zmagal je v veliki večini glasov Philip LaFollette, ki je star komaj 33 let in je brat senatorja Robert LaFollette.

Poznavalci političnih razmer v Wisconsinu trdijo, da so delavske unije v glavnem pripomogle, da je bil Kohler porazen. Njegov rekord kot gubernerski kandidat je bil tako nazadnjaški kot so nekateri pričakovali da bo. Saj je podpisal cel predlog, ki je napravila "yellow dog" pogodbe nelegalne. V zadnjih dnevih volilne kampanje pa je prišel Kohler na dan z idejo za ustanovitev državne policije po vzgledu kosakov v državi Pennsylvaniji, ki naj bi vodila preiskavo o vzrokih zločinstva. Sicer je bilo to le preteza, kajti državni kosaki bi služili za orožje delodajalcem za pobiljanje unijakega gibanja. To in akcija delavskih unij, ki so se izrekle za LaFollette, je pokopalo Kohlerja. Gotova stvar je že sedaj, da bo LaFollette izvoljen pri rednih volitvah v novembur.

Tretji faktor proti Kohlerju je bilo dejstvo, ker je bil priznan kot Hooverjev pristaja in zagovornik sedanje vladne administracije. Kohlerjevi politični nasprotniki so pokazali na sedanjo deprezijo in tako dokazovali izjavljeno takovane bizniške vlade, za katero se je Kohler ogreval.

Kandidat socialistične stranke za gubernerja je Frank Metcalfe. Demokratiška stranka v Wisconsinu je šibka in ne šteje nič pri državnih volitvah.

NOVE SMERNICE V ORGANIZATORNI KAMPANJI

Predstavniki Ameriške delavske federacije se je podal v južne države, da pospeši kampanjo

Washington, D. C. — Na zborovanju izvršnega odbora Ameriške delavske federacije, ki se je nedavno vršilo v Atlantic Cityju, N. J., se je med drugim veliko razpravljalo o novih smernicah, ki naj jih zavzame federacija, ki je pred letom dni začela s kampanjo za organiziranje tekstilnih in drugih delavcev v južnih državah. Uradniki so odločili, da pošljejo Edward McGradyja, predstavnika federacije, na jug, da pripravi vse potrebno za ekstenzivnejšo kampanjo.

McGrady dobro pozna delavske razmere na jugu. V prošlem letu je bil ugrabljen po kompanijskih pobojnikih in odveden iz Elizabethtona, Tenn., zaenot z Alfred Hoffmanom, organizatorjem United Textile Workers unije, ker je agitiral za dostojne razmere in višje mezd v prilog tekstilnim in tobačnim delavcem, ki so izpostavljani silnemu izkoriščanju od strani delodajalcev.

McGrady bo skušal doseči kooperacijo s kandidati političnih strank, ki so se izrekli v prilog unijakemu gibanju na jugu. Prilika za tako delo je, po mnenju uradnikov Ameriške delavske federacije, sedaj ugodna, ker se haš vrši vroča kampanja za izvolitev kandidatov v državne in zvezne urade. Kot legislativni agent federacije v Washingtonu, je McGrady dobro poučen o stališču, ki ga zavzemajo v delavskih vprašanjih kongresniki in senatorji iz južnih držav. Kakšne uspehe bo dosegel pri reakcionarnih politikih, je sedaj še nemogoče povedati, ker bo to šele pokazala bodočnost.

ZADEVA UNOR- JENE DELAVKE PRED SODIŠČEM

Zagovornik je vložil tožbo za odškodnino

Charlotte, N. C. — (FP) — Ella May Wiggins, ki je bila umorjena po pobojnikih v službi Manville-Jenckens Textile Co. na javni cesti, ko je bil uprizorjen napad na stavkarje, je postala spet predmet, o katerem se razpravlja v javnosti in časopisju, čeprav se je mislilo, da je zadeva že prišla v pozabljenje, ko so bili njeni morilci oproščeni pred sodiščem.

Odvetnik J. Frank Flowers je te dni vložil tožbo za odškodnino v svoti \$200,000 proti Manville-Jenckens Co. in njenim agentom, ki so odgovorni za umor Wigginsove. Tožba je bila vložena v imenu njenih petih otrok, ki so ostali sirote po umoru njihove matere in so bili izročeni v oskrbo državnemu sirotišču. Flowers je bil zagovornik stavkarjev v procesu, ki se je vršil proti njim pred enim letom. Na raspolago ima 96 prič, ki trdijo, da je bil napad na stavkarje in umor Wigginsove uprizorjen brez vsake provokacije od strani delavcev. Vsi ti so mnenja, da je bil umor unijake agitatorice izvršen, ker je s svojimi govori in popevkami navduševala delavce za pristop v unijo.

Tekstilna kompanija se je dobro pripravila za svojo obrambo. Najela je veliko številno odvetnikov, večinoma tistih, ki so bili v njeni službi, ki se je vršila obravnava proti stavkarjem in so dosegli, da so bili Fred Beal in pet drugih stavkarjev obsojeni v zapor za več let.

Sovjeti pretrgali pogodbo s Fordom

Ameriški magnat ustavi pošiljanje traktorjev v Rusijo

London, 19. sept. — Med svetovsko vlado in Henry Fordom je prišlo do spora glede pogodbe za odposiljanje traktorjev in Fordove tovarne v Corku na Irskem v Sovjetsko Rusijo. Ford se je pogodil, da odpošlje za deset milijonov dolarjev traktorjev svetovjem, zdaj pa je prišla vest, da je sovjetska vlada razveljavila pogodbo s Fordom in dala naročilo za traktorje Vickers kompaniji v Angliji. Obenem je vladna v Moskvi poslala tisoč Fordovih traktorjev nazaj s pojasnilom, da niso narejeni tako kakor se glasi pogodba in soveti jih ne morejo rabiti.

Fordovi agenti v Londonu so priznali, da je Rusija vrnila traktorje, toda za vzrok navajajo, da so soveti zahtevali nadaljnje kredite od Forda, ki jih pa niso dali.

Fašistični teror na italijanskih parnikih

Ameriški Italijan tepen in zaprt, ker ni salutiral "Glovinuzzi"

New York. — Antonio Ascolese, ameriški državljani, ki je bil rojen v Ameriki, se je 18. t. m. vrnil na italijanskem parniku "Roma" s obilja v Italiji in takoj, ko se je izkrcal v New York, je najel odvetnika, ki vložil tožbo na civilnem sodišču za odškodnino proti parobrodni družbi Navigazione Generale Italiana.

Ascolese pravi v zapriseženi izjavi, da je bil na ladji tepen in zaprt, ker ni hotel salutirati po fašistično, ko so drugi potniki in mornarji peli fašistično himno "Glovinuzzi". Najprvo so ga nahručili in ga hoteli prikliti na pozdrav, toda on je odločno odklonil rekoč, da je Američan. Fašisti na parniku so pa odgovorili, da Amerika naj gre k vragu in so ga odvlekli v častniško kabino, v kateri so ga držali zaprtega ves čas do New Yorka. V kabini so ga večkrat osuvali in pretepli. Zaprt je bil še dve uri potem, ko je parnik pristal v New Yorku in ko so se drugi potniki že izkrcali.

Tožitelj, ki je star 27 let, je izročil kopijo obtožnice kongresniku Fishu, da jo predloži državnemu departmentu. Uradniki italijanske družbe zanikajo krivdo.

Domač drobiž

Is Pittsburga, Kans.: Velika nesreča je zadela slovenskega farmarja in člana SNPJ, št. 411. Aptonia Potočana. Dne 12. t. m. sivec je sgreola njegova hiša in v ognju je našla smrt njegova 16letna hčerka Ela. Potočan se je hudo ožgal, ko je rešil iz gorčice hiše tri druge otroke.

Is Clevelanda: Umrla je Mary Znidaršič, roj. Lavrič, doma iz Starega trga pri Ložu; tu je bila 27 let in zapuščena moža, tri sinove, enega brata in dve sestri. Jos. Zupanica, starega 59 let in brez tukajšnjih sorodnikov, so našli mrtvega od jezeru. Bil je od Žuemberka, kjer zapuščena družina.

Is Waukegana: Umrl je Frank Petkovšek, bivši gl. odbornik K. S. K. J. Dalje je umrla Ana Rep.

Policijski naval v Indiji

Bombaj, 19. sept. — Najhujši izgredi v zadnjih par mesecih med nacionalisti in policijo so izbruhnili včeraj v Bombaju pred mestno hišo, v kateri so bile v teku volitve. Nacionalisti so bojkotirali volitve in se postavili v močnem kordonu okoli mestne hiše, da odvrnejo volilce. Policija je navalila na nacionaliste in 250 oseb je bilo ranjenih in okrog 400 aretiranih, največ žensk. Ženske so bile kasneje izpuščene, moški pa pridržani v zaporu. Boj kot je bil uspešen. Od 60,000 registriranih volilcev v Bombaju je le 1475 oddalo svoje glasove.

BLAGOSLOVI HOOVERJEVE 'PROSPERITETE'

Predsednik je dal optimistično poročilo o industrijskem položaju časnanim poročevalcem

Washington, D. C. — (F. P.) — Predsednik Hoover je s kakim veseljem v razgovoru s časopisnimi poročevalci naglasil, da se je sicer izvoz industrijskih produktov zmanjšal za 20%, toda uvoz samo za 5%, kar naj znači, da se dežela ne nahaja v taki krizi, kot skušajo to prikazati nezadovoljni pesimisti. Milijoni brezposelnih v Ameriki, ki so brez dela že več mesecev, najbrž niso sprejeli s veseljem Hooverjevega optimističnega poročila.

Številke, ki jih je podal Hoover poročevalcem, se nanašajo na statistiko zveznega trgovskega departmanta o trgovini s tujimi zemljami. Statistika prikazuje, da so Združene države v prešlih sedmih mesecih importirale blaga v vrednosti \$217,000,000 iz inozemstva in izvozile produktov v vrednosti \$300,000,000. Predsednikova uradna izjava se glasi, da ta statistika dokazuje, "da se naša nakupovalna moč ni zmanjšala in je bolj kot katere druge inozemske države."

Velika nakupovalna sila pa ne prikazuje vse strani slike. Znanja stvar je, da so se zahteve po produktih ameriških industrij zmanjšale v inozemskih državah. Edina večja odjemalka je Sovjetska unija, v vseh drugih državah pa je uvoz ameriškega blaga padel na najnižjo stopnjo v povojni dobi. Radi ameriškega zakona o visoki carini so pričele tudi druge države graditi carinske zidove proti ameriškim produktom. Brez izboljšanja inozemske trgovine ni upanja, da se bodo ameriške industrije v doglednem času vrstile v normalno stanje in predsednik Hoover bo lahko še naprej izdal svoje proglose in izjave o vračajoči se prosperiteti, ki pa se kljub temu noče vrniti.

MATI JONES VIDI MED ŽIVLJENJEM IN SMRTJO

Njeno stanje se menjava dnevn

Washington, D. C. — Stanje matere Mary Jones je bilo zadnje tri dni zelo nestalno. En dan leži v nezavesti kot mrtva in drugi dan se spet odrami in je videti bolja. Tako visi vedno med življenjem in smrtjo. Zdravnik je izgubil upanje, toda doslej mu je uspelo, da ji podaljšuje življenje.

Ruski pop obsojen na smrt

Moskva, 18. sept. — Sovjetsko sodišče v Tveru je včeraj obsodilo na smrt ruskega ortodoksnega duhovnika, ki je kupil srebrne rublje, hrano in obleko, kar je strogo prepovedano v Sovjetski uniji.

Zborovanje delav- skega kongresa

Predloženi so bili načrti za zavarovanje zoper brezposelnost, o restrikciji imigracije in skrajšanju delovnika v industrijah

Regina, Sask., Kanada. — (P. P.) — Poročila o konstruktivnih američnih glede rešitve brezposelnosti in drugih nadlog, ki tepejo kanadsko delavstvo, so tvorila predmet razpravam v prvih treh dneh zborovanja Narodnega strokovnega in delavskega kongresa. Poročila so vključevala načrt zavarovanja zoper brezposelnost, restrikcijo imigracije, ustanovitev krajskega delovnika in petdnevnika in imenovanje narodnega odbora, v čigar področje naj bi spadalo snatveno proučevanje brezposelnostnega problema.

Delegatje so odobrili poročilo vladne uprave o brezposelnosti v Kanadi in o tem obvestili člane parlamenta, ki so se sešli na posebnem zasedanju v Ottawi s namenom, da razpravljajo o vprašanju brezposelnosti. Počasn je bil tudi brzojav premijerju Bennettu, vsebujoč opomin glede obljub, ki jih je dal delavcem v volilni kampanji. Radi izrednega zasedanja parlamenta ni bil pri odprtvi zborovanja navzoč noben zastopnik dominijanske vlade, predčani pa so bili brzojavni pozdravi, ki sta jih poslala premijer Bennett in delavski minister C. D. Robertson.

Sprejete so bile številne resolucije, zahtevajoč večjo protekcijo za delavce v industrijah in spremembo regulacij, ki so potrebne radi novega načina produkcije in uvajanja strojev ter novih inšajb, ki izpodrivajo delavce iz industrij.

Vale industrijski depreziji in brezposelnosti se je članstvo delavskega strokovnega kongresa pomnožilo za 12,249 članov v prejšnjem letu, kot se je glasilo finančno poročilo, ki ga je podal tajnik kongresa zborovalcem. Kongres šteje sedaj 138,887 članov, ki redno plačujejo svoje prispevke. Delegatje so sprejeli načrt za organizatorično kampanjo, da tako pridobijo še večje število članov v svojo organizacijo.

Illinoiska federacija de- latira o raketirotvu

Policijski naval na čikaške unije je izval na konvenciji diskusije, toda delegatje niso odin

Springfield, Ill. — Naval policije v glavne stane desetih čikaških unij pod pretezo, da so doletene unije pod kontrolo gangsterjev in raketerjev, je izval na petkovski konvenciji Illinoiske delavske federacije ostro debato med delegati. Delegatje se pa niso mogli zediniti; nekateri so obsodili in drugi so odobrvali potek čikaške policije.

Charles Wills, delegat unije umivalcev oken v Chicagu, je zagovarjal prisadete unije in krstil policijski naval kot "neramno akcijo čikaških časopisov, katerim je umor reporterja Linga pripečatlj grd madež in zdaj bi se radi oprali s tem, da nalože gangške lumparije delavskim unijam na pleča." Wills je rekel, da ne nasprotuje odločenju unij, ki trpe na raketrskih voditeljih, ampak unije imajo še dovolj poštenjakov med svojimi člani, da to delo lahko sami opravijo brez pomoči državnega pravdnika in policije.

Predsednik Robert Fitchie je ugovarjal Willsu rekoč, da je njemu dobro znano, da obstoje nekatere unije v Chicagu, ki so popolnoma pod kontrolo gangskih karakterjev, zato pa ne zaslužijo nobene obrambe. "Jaz nočem, da bi bila ta konvencija pod vtisom, da ni raketerjev, ki skušajo prisvojiti si blagajne delavskih unij, ker imamo dokaze, da so", je rekel Fitchie.

SENATOR POBIJA IZDAJANJE INJUNKCIJ

Dejal je, da so "yellow dog" pogodbe, ki jih usiljujejo delodajalci delavcem, v nesoglasju s ameriški institucijami in zločin v civilizirani človeški družbi

Philadelphia, Pa. — (FP) — "Izdajanje injunkcij po državnih in zveznih sodiščih proti delavstvu je zločin, ki bi se ne smel dogajati v civilizirani človeški družbi. "Yellow dog" pogodbe, ki jih protektirajo take injunkcije niso samo krivica napram delavstvu, temveč tudi nesmerilne in prepričan sem, da bo kongres v doglednem času sprejel zakon, da se jih odpravi."

To izjavo je podal senator Copeland iz države New York, ko je govoril na javnem shodu, ki se je vršil pod avspicijo državne delavske federacije in Sveta centralnih delavskih unij v Philadelphiji v navzočnosti več tisoč delavcev. Bil je to eden izmed shodov, ki se bodo vršili v ameriških mestih in jih sklicuje delavske unije s namenom, da pridobijo ljudske simpatije za podporo protinjunkcijske predloge, p kateri se bo razpravljalo na prihodnjem zasedanju zveznega senata.

"Senatna zbornica je odločila proti sodniku, ki je odobrili injunkcije proti rudarjem v državi West Virginiji, ki ga je vršil pod avspicijo državne delavske federacije in Sveta centralnih delavskih unij v Philadelphiji v navzočnosti več tisoč delavcev. Bil je to eden izmed shodov, ki se bodo vršili v ameriških mestih in jih sklicuje delavske unije s namenom, da pridobijo ljudske simpatije za podporo protinjunkcijske predloge, p kateri se bo razpravljalo na prihodnjem zasedanju zveznega senata.

"Senatna zbornica je odločila proti sodniku, ki je odobrili injunkcije proti rudarjem v državi West Virginiji, ki ga je vršil pod avspicijo državne delavske federacije in Sveta centralnih delavskih unij v Philadelphiji v navzočnosti več tisoč delavcev. Bil je to eden izmed shodov, ki se bodo vršili v ameriških mestih in jih sklicuje delavske unije s namenom, da pridobijo ljudske simpatije za podporo protinjunkcijske predloge, p kateri se bo razpravljalo na prihodnjem zasedanju zveznega senata.

"Senatna zbornica je odločila proti sodniku, ki je odobrili injunkcije proti rudarjem v državi West Virginiji, ki ga je vršil pod avspicijo državne delavske federacije in Sveta centralnih delavskih unij v Philadelphiji v navzočnosti več tisoč delavcev. Bil je to eden izmed shodov, ki se bodo vršili v ameriških mestih in jih sklicuje delavske unije s namenom, da pridobijo ljudske simpatije za podporo protinjunkcijske predloge, p kateri se bo razpravljalo na prihodnjem zasedanju zveznega senata.

Šest rudarjev ubitih v Kanadi
River Hebert, Nova Scotia, 18. sept. — V starem Victoria premogovniku je bila včeraj razstrelba, ki je usmrtila šest rudarjev. Koliko je ranjenih, ni še znano. Eksplozija je bila 1200 čevljev pod površjem.

Edison se bavi s novim letalom
Newark, N. J. — Thomas A. Edison je zaposlen s novo idejo helikopterja, letala, ki se dvigne na mestu v zrak. Baje naredi kmalu prve poskušanje.

Pupin dekoriran v Beogradu
Beograd, 18. sept. — Profesor Michael I. Pupin s Columbia univerze v New Yorku je včeraj prejel od kralja Aleksandra srbski red belega orla.

Konvencija je sklenila, da se vrši prihodnja konvencija v Galesburgu. Sprejeto je bilo tudi priporočilo odseka, da federacija apelira na gubernerja, naj takoj imenuje poseben odbor, ki bo sodeloval s federacijo v svrhu pomožne akcije za omiljenje brezposelnosti. Delegatje so se nadalje soglasno izrekli za legaliziranje vina in piva.

Pot delavcev je bila ubitih, ko je eksplozivni parni hotel lokomotive, katere je videti na sliki. Eksplozija se je pripetila v popravilnišnici lokomotiv Reading železniške družbe v Philadelphiji. Lokomotiva je bila domalega demolirana.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena Zveza (Slovene National Benefit Society) is published by the Slovene National Benefit Society, 2557-29 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois. Subscription rates: for the United States (except Chicago) \$2.00 per year, for Canada \$2.50 per year, for Europe \$3.00 per year, for foreign countries \$3.50 per year.

Cene glasilov po dopolnili—Rokopisi ne so vrstajo. Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Naslov na vsi, kar ima stik s urednikom: PROSVETA

2557-29 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v objavo, na primer (Avg. 31-30), poleg valnega črta, na kateri stoji, da vam je v tem času postala znana. Posvetilo je prebrano, da se vam list ne vrne.

Glasovi iz naselbin

Zanimive beleške iz raznih krajev

Smrtna kosa v Milwaukee

Milwaukee, Wis. — Smrtna kosa je zadnje čase zopet žela v Milwaukeeju in okolici. Dne 10. septembra je umrla Franciska Erste, živeča na 163-Beecher st., v starosti 43 let. Bolehala je del časa in se njena bolezen ni zdelo tako opasna, a jo je vseeno premagala. Pokojnica je bila rojena na Dolenjskem, v Ameriki pa je bivala nad 20 let. Zadnjih pet let je živela cela rodbina v Milwaukee, poprej pa v Sheboyganu, Wis., kamor so tudi poslali njeno truplo k zadnjemu počitku. Pokojnica je bila članica društva "Napredna Slovenca" št. 6 JP-ZS, katerega članice so se udeležile pogreba polnoštevilno. Tukaj zapušta šest otrok in žalujejo čega soproga.

Staršem Frank in Frances Lunik, živčim na 561 — 38. ave., je umrla dne 12. sept. edina hčerka Lorraine, stara 9 let. Bolana je bila samo 3 dni. Podlegla je vnetju možganske mreže in vsaka zdravniška pomoč je bila brezuspešna. Pokopana je bila na Arlington pokopališču v družinski grobnici.

Dne 16. septembra je preminula za srčno boleznijo rojakinja Knafele v starosti 59 let. Opoldne je bila še popolnoma zdrava, ter je preskrbela obed vsem, s katerim se je počutila slabo in se je podala v postelj in se ni dvignila več, pač pa zaspala. Za večino po samo dveurni boleznijo. Na dom poklicani zdravnik ni mogel prav nič pomagati. Pokojnica je bila članica društva "Zdrženje" št. 104 SNPJ na West Allisu, Wis., kjer je živela zadnja štiri leta, kamor je prišla iz države New Mexico, kjer so poprej živeli 15 let. Rojena je bila v St. Petru na Notranjem kjer zapušta dve sestri in tri brate. Tukaj pa zapušta žalujočega soproga Joža, sina Johna, en hčer v New Mexici in sina v New Yorku. Pogreb se je vršil v petek popoldne na Holy Cross pokopališču.

Nadalje je umrl tudi dne 12. septembra soprota Ignatius Musar živeč na 2023 Kinnickinnic ave., Milwaukee. Bolehal je dolgo časa za boleznijo, katero si je nakopal še v premoregovih v Clintonu, Ind., odkoder je prišel v Milwaukee pred osmimi leti. Zadnjih 6 mesecev je bil vedno v postelji ter živel v večnih mukah. Tukaj zapušta žalujočo ženo Terezijo in tri nedoročene otroke. Rojen je bil blizu St. Janža na Dolenjskem. Pokojnik je bil član društva "Sloga" št. 16 SNPJ in "Balkan" št. 24 SSPZ, kateri društvi sta ga spremljala na zadnji poti v ponedeljek dne 16. septembra na Holy Cross pokopališču. Pokojnik je imel gostilno na omenjenem naslovu, ker za teška dela ni bil zmogel. Umrl je v 47. letu starosti.

Lahka jim zemlja, ostalim pa naše sožalje. Vse pogrebe je oskrbel sloj. pogrebni Frank Ermenec. — Poročevalec.

Posiv na shod

Chicago, Ill. — Podpisani pozivajo vsa naša naroda v Chicagoju in okolici na skupni protestni shod proti fašističnemu ubijanju naših sorodnikov v Italiji, proti prelivanju njihove nedolžne krvi, zapiranju in poklani njihovi šol in narodnih domov ter proti gospodarskemu upravljanju našega prebivalstva v Trstu. Na Gorjškem in v Istri.

Postopanje fašistične Italije proti našim bratom v zasledenih krajih vodi v končno uničenje našega naroda, kar po okrutnosti nima primere v vsem modernem svetu. Proti temu brezpravnemu postopanju sklicujemo podpisane, po iniciativi Jugoslovanskega kluba v Chicagoju, veliki protestni shod vseh Jugoslovancev na dan 21. septembra ob 2. popoldne v dvorani Sokol Chicago, 2345 So. Kedzie ave., Chicago, Ill.

Val na protestni shod, da izrazimo simpatije za naše rodne brate in mučenike.

PODPISI:

R. T. Martinovic, p. predsednik Jugoslovanskega kluba.
M. R. Mihajlovic, p. predsednik Srbskega Narodnega Saveza.
Julia Gottlieb, predsednica Slo-

venske Zenske Zveze in urednica "Zarje".

Dr. S. Poljak, profesor, Chicago University.

Vincent Cinkar, predsednik SNPJ.

Isak Grbič, predsednik SDD Srbadija.

John Kladar, tajnik SDD Narodna Odbrana.

John Jerich, urednik "Amerikanskega Slovenca".

John Wuletic, predsednik S. Crkv. Skol. Opštine, Gary, Ind.

Peter Sekulovic, preds. Srpskega Pjev. Društva "Karadjordje".

Frank Vidmar, predsednik Jugoslovanske Prosvetne Zadrage.

Stevio Trilja, preds. Saveza Dobrovoljaca.

Rev. A. Popovich, rektor Srpske Pravoslavne Crkve v Chicagoju.

Risto Nogulich, preds. Crkv. Skol. Opštine.

Milan Stanizan, Savez Dobrovoljaca.

Dragoje Grubač, podpreds. Saveza Dobrovoljaca.

Milan Mrjenovich, blagajnik Saveza Dobrovoljaca.

F. Gottlieb.

Louis Zalar, tajnik KSKJ, Joliet, Ill.

Milan Radakovic, preds. Srpske Pravoslavne Crkve, Joliet, Ill.

Zahvala in ponovitev igre

Indianapolis, Ind. — Slavnost Iruštva Fr. Prešerna št. 34 SNPJ, ki se je vršila 30. in 31. avgusta, se je dobro obnesla. Stejem si v dolžnost, da se v ime našega društva zahvalim Franku Zatzu, preds. gl. nadzornega odbora, ki je s svojim govorom napravil velik utis na društvo kakor tudi na naselbino.

Lepa hvala tudi našemu igrovodji in vsem igralcem, ki so s svojim trudom veliko pripomogli do boljšega uspeha, kakor tudi vsem, ki ste se udeležili naše slavnosti in na katerikoli način pripomogli do uspeha.

Naznanjam vsem Slovincem in Jugoslovancem, da bodo igralci ponovili "Vdovo-Rošinko" dne 20. sept. ob 7. uri zvečer. Predstava se bo vršila v korist narodnega doma. Vstopnina je jako nizka in vabim vse rojake na to haljivo in zanimivo igrjo. Po igrji bo ples in druga zabava.

Martin Drgan,

Od zastopnika

Pittsburgh, Pa. — Druga septembra sem zastopil naselbino Cuddy, kjer sem se bil z mojo ženo udeležil društvene slavnosti in se snidel z mnogimi prijatelji. Moji ženi kar v glavo ne gre, da imam toliko prijateljev.

Tudi naročniki me nadlegujejo z vaskovrstnimi vprašanji, med drugimi tudi, kdaj napišem poročila v Prosveto. Naj omenim, da navadno takrat, ko drugi poročajo. Nekatere tudi zelo zanimivo, kdo bo trpel tistih 28, ki so mi jih vzeli črni napadaleci. Naj bo vsem povedano, da tega ne bodo trpeli ne naročniki in ne Prosveta in da radi tega ne bo razpisal izredni assessment.

Naročnikom bi priporočal, da bi rajši pogledali na imenik, kdaj jim Prosveta poteče. Priporočam tudi tistim naročnikom, katerim se zdi, da Prosveta ne

KANDIDAT

Kvekerji (verska sekta, po načelih pacifističnih) v Pensilvaniji imajo svojega kandidata za gubernatorja iz tujci John M. Hemphill iz Chesterja, katerega je videti na sliki.

piše po njihovi volji, da vzamemo pero in napišemo svoje misli v ljudski glas. Kljub temu, da sem star siromak, se upam nastopiti proti vsakemu glavnemu odborniku, ako imam dokaze, da se kaj nepravilnega dela od njihove strani.

Bratje in sestre, mi imamo delovne in poštene gl. uradnike. Radi tega ni lepo in ne pošteno, ako jih obmetavamo s povkami. Delujmo skupaj za napredek naše SNPJ in ji podvojimo članstvo. To naj bo naše geslo, ne pa delati razdor. Kjer je sloga, tam je moč.

Dne 6. sept. sem si ogledal ravnokar dodelano dvorano v Coverdalu, katera naselbina je oddaljena par milj od Library. Nekega dne bomo zopet imeli priliko slišati več naših gl. odbornikov, slično kot se nam je nudila prilika v Cuddyju pred par tedni, kjer se je vršila slavnost kot jo ta mala naselbina še ni doživela. — Anton Zidanek.

Smrtna nesreča

Gross, Kans. — Dne 12. sept. ob 9:30 zvečer je na farmi rojaka in soprota Ant. Potočana, ki je oddaljena šest milj zapadno in eno miljo južno od Pittsburga, nastal požar, ki je uničil enonadstropno poslopje do tal. Pri tem je izgubila življenje njegova 15-letna hčerka Elaine Potočan. Rojak Anton Potočan je zadobil hude opekline na rokah in obrazu ko je junaško rešil iz goreče hiše življenja svojim trem otrokom in si prizadeval rešiti življenje Elaine. Prvotno se je mislilo, da Potočan opeklinam podleže, v bolnici pa so dogmali, da bo okreval. Rešeni otroci so tudi bili precej obžgani, a bodo vsi ostali pri življenju.

Ko je izbruhnil ogenj kmalu po 9. zvečer, je vsa družina že spala in ko se je Potočan zbudil, je bila že vaa hiša v plamenu. — Br. Anton Potočan je član društva št. 411 SNPJ, Filler, Kans.

Obiski v Jugoslaviji

Piše Ivan Molek.

(Nadaljevanje.)

Rudaraki revirji v Zagorju, Trbovljah in Hrastniku. S Selškarjem na robu njegovega "Kamneloma". Delavski zavodi

Tone Selškar, delavski peanik in pisatelj, ki je tudi v Ameriki dobro znan našim delavcem, je učitelj po poklicu. Njegova žena je tudi učiteljica. Včasih, v mojih mladih letih, je bil učitelj škrice, da si je bil siromak v mnogih ozirih, danes pa se mnogo slovenskih učiteljev zaveda, da so proletarci, delavci in sodelujejo v delavskem gibanju. Med temi je tudi Tone Selškar, s katerim sem bil že več let v pisarni zvezi, toda osebnost se seznaniha šele zdaj in takoj sva bila najboljša prijatelja. Bil je s svojo družino na počitnicah na Vranskem, a pustil je svoje tam in pohitel v Ljubljano, da se snide z izletniki iz Amerike.

Tone je Trbovelčan in njegova pesniška zbirka "Trbovelje" me je že pred par leti seznanila z njegovimi "najstajimi brati", ki tam kopijejo premo. Razume se, da je bilo treba obiskati te brate in kdo drugi bi mi bil ljubši kašpot kakor Selškar? Tone se je velikodušno ponudil, da me spremlja v Trbovlje in njegova ponudba je bila sprejeta z aklamacijo.

Mile Klopčič, tudi delavski peanik in publicist, je sin rudarja v Zagorju. Pravilno je torej bilo, da je šel tudi on z nama. Dogovorili smo se, da se odpravimo v Zagorje, kjer bo on boss, nakar me prepusti Selškarju, da odideva peš čez brda v Trbovlje. K sreči ni tisti dan — 6. avgusta — deževalo.

Vlak nas je vlekli mimo Litijske. Tam v bližini je Joško Oven doma, zato sam se radovedno ozri po hriboviti okolici. Vsak prijatelj prirode bi bil vesel tega kraja, jaz pa sem prijatelj le do gotove meje.

Njegova hiša je do tal pogorela. Prizadetu rojaku in članu naše sočutje in sožalje nad tragično smrtjo njegove hčerke! — Poročevalec.

Si izbral smrt

Acme, Wyo. — Naznanjamo prijateljem in sorodnikom žalostno vest, da je preminul naš nepozabni sobrat in prijatelj Johan Pechovnik. Končal si je življenje dne 5. avgusta. Skočil je v 200 čevljev globok premoregov, v katerem je bilo 45 čevljev vode. Seveda premoregov ne obratuje. Najdlj smo ga z napornim delom dne 19. avgusta. Pokopali smo ga po civilnem obredu.

Pokojnik je bil rojen 18. okt. 1880 v Lučeh pri Ljubnem, St. Jersko. Bil je član društva Valček št. 327 SNPJ v državi Wyoming.

Lepa hvala prijateljem in znancem, ki so nam pomagali na kraju nesreče najti pokojnega sobrata. Lepa hvala tudi vsem, ki so darovali vence in onime, ki so dali avtomobile na razpolago brezplačno ter vsem, ki so spremljali pokojnega na njegovo zadnjo pot, katero si je sam zbral. Vrok je bil bolezen in brezposelnost. V Ameriki zapušta dva žalujoča brata, Alojza in Gregorja Pechovnika. Za društvo Valček št. 327 SNPJ.

John Besich, tajnik.

Klubovim izletnikom

Chicago, Ill. — Kdor želi iti prihodnjo nedeljo 21. sept. na izlet soc. kluba št. 1 s truckom, naj pride do desete ure zjutraj na dom Frank Udovicha, 2623 S. Ridgeway ave. Članski izlet se bo vršil v Forest Preserve nad Steržinarjem. Vabljeni so vsi simpatizirajo. Do mesta se pride tudi z interurban železnico, ki vozi med Archer ave. in Jolietom, ali pa z avtom. Prostor je itak mnogim znan. — Odbor.

Milijoni v smeteh

Kovine iz odpadkov — Hiše iz žindre — Para in elektrika iz smeti — Dragocenosti v dimu — Svetlini plin iz kanalov in greznice

V modernem gospodarstvem življenju ni odpadkov, s katerimi bi ne vedeli kaj početi. Moderna tehnika jih ume izkoristiti do skrajnosti. Celo nesnago iz greznice in kanalov zna obrniti v demar. V industrijskih državah pomani izkoriščanje odpadkov je prav donosno gospodarstvo panogo, veliko industrijo z najmodernejšimi tehničnimi pripomočki in armado delavstva.

Jalovo kamenje iz rudnikov se kopici v velikanih nasipih, tako zvanih jalovcih. Tekom desetletij in stoletij so ljudje nasuli že cele gore. Nekatere jalovce so porasčene s trave in drevmi, na njih so polagoma nastale cele vasi, katerih imena pričajo, da so zrastle na nasutem svetu. Posebno velike jalovce so krog bivših rudnikov za kovine. V starih časih so izkoriščali rude prav površno. V starih jalovcih se najde še polno niklja, kositra, kobalta in drugih kovin, ki jih včasih niso umeli doobri izločiti. Dandanašnji pa so začeli vse take stare rudniške jalovine skrbno preiskavati in izkoriščati ostanke kovin. V ta namen so bili izumljeni popolnoma novi tehnični postopki, ki dopuščajo, da iz odpadkov dobljene kovine lahko tekmujejo s proizvodi pravega fužinarstva. Po vsem svetu se predelava sedaj že milijone ton jalovine na leto, pa še vedno nastajajo novi silni obrati. Pet odstotkov črnokovnega oksida dobivamo sedaj iz nekdajšnjih odpadkov, pa tudi jalovine drugih rud dajejo upoštevanje vredne množine kovin.

Med nevišne odpadke, ki jih včasih niso vedeli prav obrniti, spada tudi premoregova žindra, to so neizgorjene primere premoga, ki ostajajo v kurilnih in med pepelom. Ta žindra je postala sedaj podlaga cel vrsti novih industrij. Najprvo skušajo iz nje obrniti premoreg, kar ga je še ostalo vmes, potem jo pa po večini predelajo v zidake, v nekakšno opeko, ki je prav dobra za zidavo. V ta namen žindro zdrobe, pomešajo s posebnim leplilom in stiskajo v kvadratne kalupe primernih oblik in velikosti. V krajih, kjer ni toliko ilovice za opeko kakor n. pr. pri nas, so iz žindre opeke sezidane že cele vasi. V najnovejšem času delajo iz žindre tudi že cement.

Kaj pa smeti? Vaj vemo, kako koščljivo je pospravljanje in odvažanje smeti: vsakodnevni odpadkov tisoč in tisoč gospodinjstev zlasti po mestih, kjer se je treba razen drugega brigati tudi za zdravstvene predpise. V bližini velikih naselbin cvete po smetiščih že od nekdaj svojevratna mala obrt: siromašni ljudje iščejo po njih steklovinjo, čunje, pločevino, kovinske predmete in drugo, kar je še mogoče kako porabiti in za kar plačajo cunjarji akromne pare. Ta umazana obrt pa ni samo nezdrava, marveč tudi ne "nese" in kar je glavno, smetiše se na ta način ne moremo iznebiti.

Velika mesta si pomagajo na ta način, da smeti sproti sežigajo. V ta namen so potrebne velike sežigalne naprave, ki pa lahko ekonomično obratujejo samo, ako imajo od smeti kaj dohodkov, kakaj sežiganje zahteva velike stroške. Smeti same ne gore, ako ni vmes zadostne množine premoregovih in lesnih odpadkov, papirja in drugih gorljivih snovi, ki razvijajo pri sežiganju potrebno toploto. Zaradi tega se izplača sežiganje smeti samo v krajih, kjer se v gospodinjstvih uporablja za kurjavo v pretežni množini premoreg. Žindra, ki nastaja pri sežiganju, se zaradi izredne trdnosti predelava v kocke za tlakovanje cest. V Kölnu n. pr. dobivajo na ta način vsak dan za skoraj četr milijona dinarjev tlakovalnega materiala. Razen tega pa se nastala toplota pritegne za proizvajanje pare, ki jo uporabljajo v centralnih kurjavah, kopališčih in velikih rastlinjakih. Kakor vidimo, smeti tedaj nikakor niso za v smeti.

Velika nadloga je tudi dim, ki zlasti v velikih industrijskih krajih nevarno okužuje ozračje. Dim in plini, uhajajoči iz visokih peči, kjer se topi rude, so strupeni za ljudi in rastline. Zaradi zračne viage nastaja v teh plinih žveplena kislina, ki neprijetno žge v pljučih in razjeda rastlinske stonice. Zaradi tega se plini visokih peči sedaj že pri vseh topilnicah očistujejo žvepljenih plinov, ki dajejo v žvepleno kislino pretvorjeni, važno surovino za neštete kemične obrate. Tudi silno nadležni plini tako zvanega superfosfata, ki ne razjedajo samo rastlinskega in živalskega staničevja, marveč načenjajo celo žir, steklo in kovine, se sedaj prestrazujejo in izkoriščajo. Ne morda iz zdravstvenih ozirov, pač pa zaradi dragocenih kemikalij, ki jih je mogoče dobiti iz njih.

Nesnaga zbiralnih kanalov že dolgo služi v koristne namene. V nekaterih veleindustrijskih stekajo kanali v posebne čistilne bazene, odkoder črpajo usedlo blato na nalašč za to odmerjen svet kot gnojilo. V gosto naseljenih krajih pa ta reč ne gre zaradi smrada. Cisteje se je, ako se blato ne pusti gniti in razpadati na prostem, marveč v zaprtih prostorih, kakor imajo urejeno nekatera mesta. Pri trohnenju se razvijajo plini, zlasti gorljivi metan ali modri plin, ki je brez duha in ima večje kurilno moč od svetilnega plina. V Essenu kurijo tako dobljeni plin pod kotli elektrarne, ki s svojim tokom ne žene samo vseh strojev čistilne naprave, marveč napaja tudi del mestnega električnega omrežja.

Clevelandska politika

Clevelandska politika je čudna zver z dvema glavama. Včasih sta obe glavi skupaj na vratu, včasih pa je ena spredaj in druga zadaj, v sredi je pa huda griza. . . . Obračaj zver kakor hočeš, zlomek grize spredaj in zadaj . . .

Nato pa pride ena glava s člankom v "Ameriki domovini" in pravi, da kdor pravi, da med demokrati in republikanci ni razlike, se bo moral še veliko učiti. Članek je zabellen z mastnimi okvirci: "Ameriki Slovenci moremo biti le demokrati ali socialisti in nič drugega."

Clevelandčani bodo mogoče razumeli ta "cross-word puzzle". Drugi ga ne razumemo. V vseh onih krajih — in teh je vedno več — pa, kjer so se demokrati in republikanci združili pri volitvah, kadar jim je šlo za korist, se je že vsak pameten človek naučil, da sta to le dve znamki enih in istih interesov.

Zdaj smo v volilni kampanji, ki se vrši po vsej Ameriki — in vsaka politična maskara ima svobodo, da se našimi kakor hoče. Toliko boljše se to zgodi tam, kjer stroške za maskarski "outfit" pokrijejo interesi. Upajmo, da bo prihodnjih pet tednov interesantno vreme na obeh koncih metropole.

